

Sastamala
Keikyän risteysalue
Arkeologinen tarkkuusinventointi
2024

Hannu Takala & Alina Korte & Johanna Rahtola
Maanala Oy

Sisällys

Tutkimuksen perustiedot.....	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä	4
2. Menetelmät	5
3. Yleiset havainnot	10
4. Inventointikohteet	15
4.1. Sastamala, Viertomaa	15
5. Yhteenveto.....	18
6. Lähteet.....	19
Liite. Maastossa kuljetut reitit	19

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Sastamala, Keikyän risteysalueen asemakaava-alue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen tarkkuusinventointi

Tavoite: selvittää onko kaava-alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä kohteita

Tutkimuslupa: -

Kenttätyöaika: 22.5. ja 8.8.2024

Tutkijat: FT Hannu Takala, FM Alina Korte ja FM Johanna Rahtola, Maanala Oy

Tilaaja: Sastamalan kaupunki

Aiemmat arkeologiset tutkimukset: Timo Jussila, inventointi 2004

Aiemmat löydöt: -

Koordinaatit tutkimusalueen keskeltä: N 6799637 I 270860

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt ja näytteet: –

Tulos: Inventoinnissa löytyi yksi nuori kallionlouhinta-alue, jolle ei ehdoteta suojelua

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä (korkeus N2000). Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja

Kuva 1. Selvitysalue Sastamalassa punaisella pisteellä merkittynä.

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä. Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Kansikuva: Selvitysalueen pohjoisosan peltoa toukokuussa. Kuva Johanna Rahtola, Maanala Oy.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Sastamalan kaupunki on tehnyt Keikyän risteysalueelle yritysalueen asemakaavan, jonka kokonaislaajuus on 14 hehtaaria. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitetty kaava-alue sijaitsee Äetsäntien ja Huittistentien (kantatie 12) risteyksessä, Äetsäntien pohjois- ja eteläpuolella.

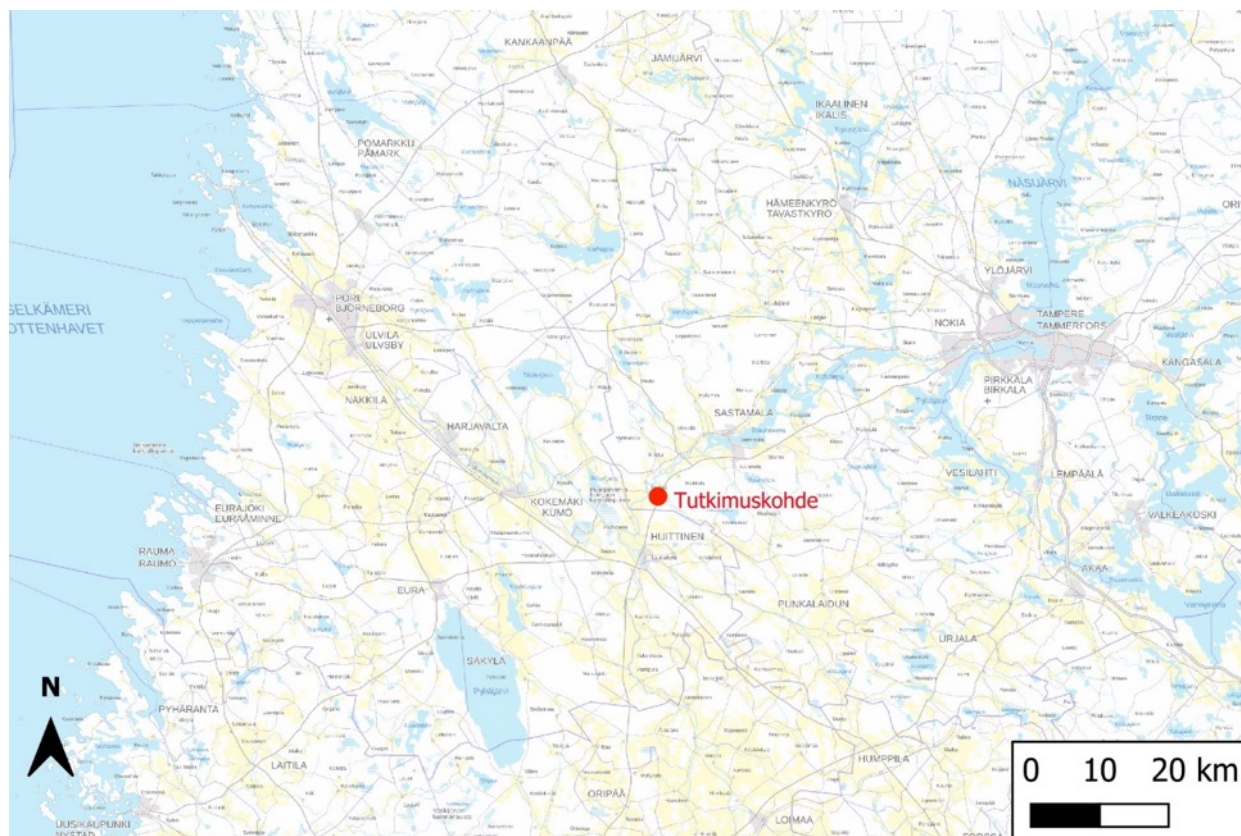
Selvitysalue on kuulunut vuonna 2004 tehtyyn Äetsän kunnan inventointiin (Jussila 2004) ja itäreuna on kuulunut vuonna 2011 toteutettuun Sastamalan ja Huittisten välisen vesihuoltolinjan inventoinnin alueeseen (Poutiainen et al. 2011). Kaava-alueelta ei tunneta kiinteitä muinaisjäännöksiä eikä muita arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä kohteita.

Lähimmät tunnetut muinaisjäännökset ovat noin kilometrin päässä selvitysalueesta länsiluoteeseen sijaitseva Järän kivilautainen asuinpaikka (muinaisjäännösrekisterin numero 988010017) sekä 1,3 kilometrin päässä luoteessa oleva Markkulan kivilautainen asuinpaikka (988010018) ja 1,6 kilometrin päässä

lännessä oleva Aarikkalan historiallisen ajan asuinpaikka (1000046777).

Pirkanmaan alueellinen vastuumuseo antoi kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta lausuntonsa 22.6.2023 (326/2023). Sen mukaan koko kaava-alueella tulee tehdä arkeologinen tarkkuusinventointi, joka kohdistuu kaitentyyppisiin esihistoriallisen ja historiallisen ajan arkeologisiin kohteisiin. Kaava-alueella pidettiin lausunnossa potentiaalisena historiallisen ajan ja esihistoriallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten ja muiden kulttuuriperintökohteiden esiintymisalueena lähilöytöjen ja selvitysalueen korkeustason vuoksi.

Sastamalan kaupunki tilasi tarkkuusinventoinnin Maanala Oy:ltä 25.3.2024. Tutkimus ei koskenut tunnettua kiinteää muinaisjäännöstä, minkä vuoksi Museoviraston tutkimuslupaa ei tarvittu. Maastotyöt kohteella tehtiin kahdessa osassa; ensimmäinen käynti oli 22.5. ja toinen 8.8.2024. Sää oli kuiva ja aurinkoinen molemmilla keroilla.

Kuva 2. Selvitysalue merkattuna punaisella pisteellä.

Kuva 3. Selvitysalue ja havainnot maastokartalla.

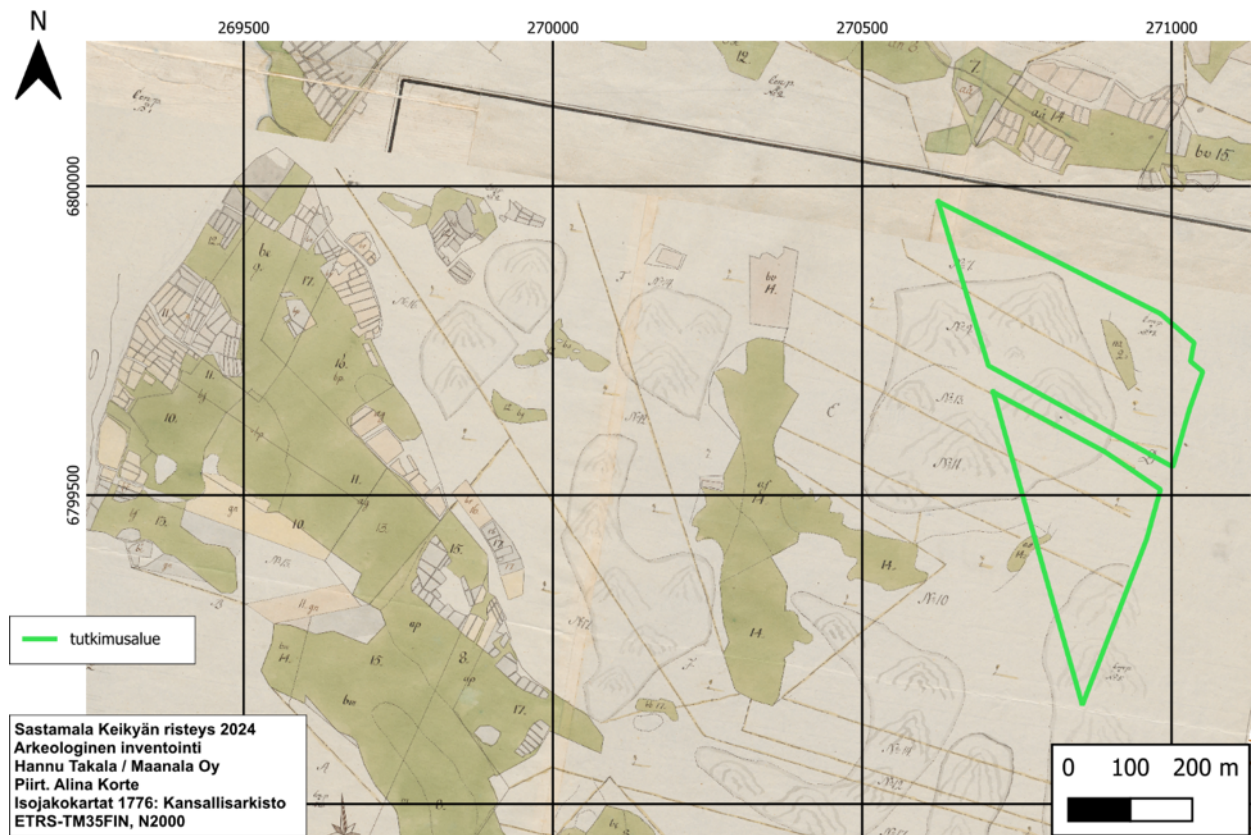
2. Menetelmät

Ennen maastotyötä alue tutkittiin Maanmittauslaitoksen vinovalovarjosteesta, vanhoilta kartoilta sekä vanhoista ilmakuvista. Museoviraston muinaisjäännösrekisteristä käytiin läpi lähialueen löydöt ja niitä koskevat tiedot.

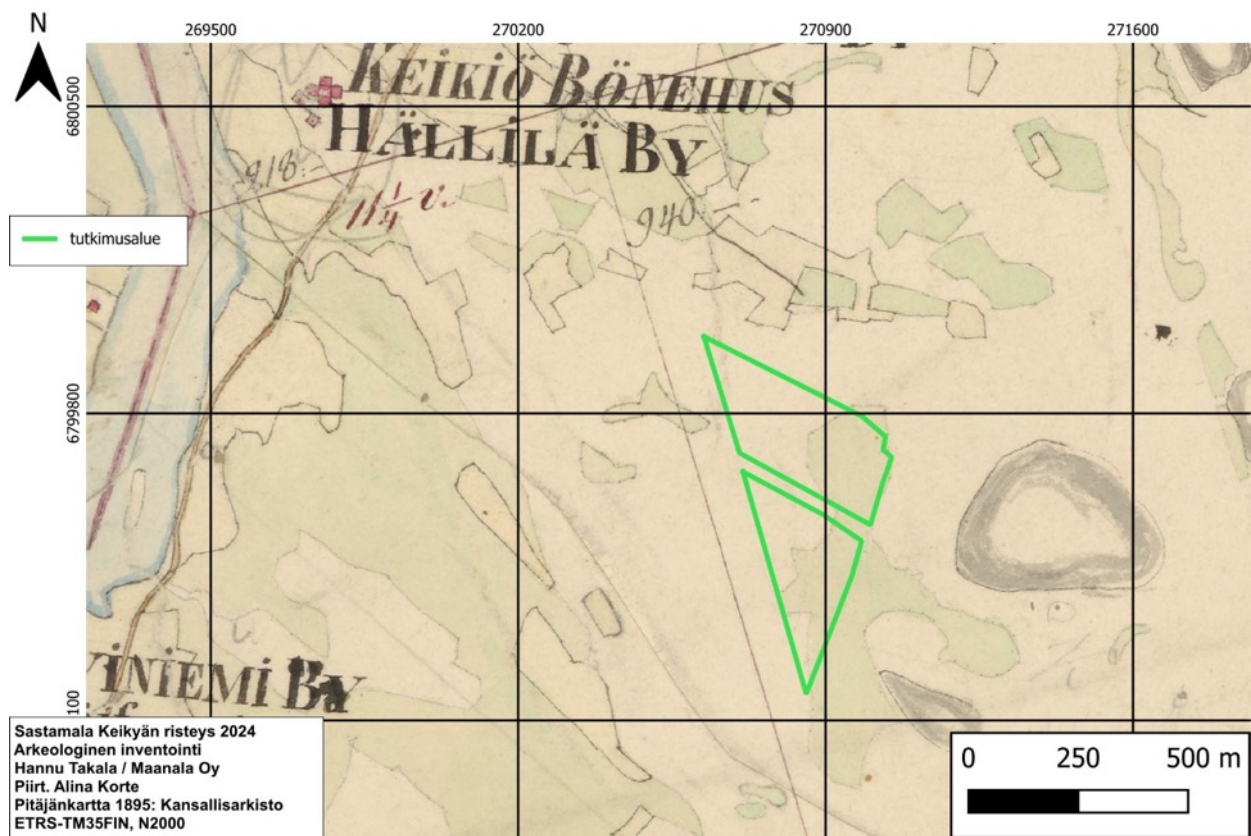
Alueen historiallisen ajan maakäyttöä selvitetiin aluetta kuvaavilta historiallisilta kartoilta. Selvitysalue on ollut asumatonta metsä-/viljelysmaata, jonka pohjoispuolella on sijainnut Moisio-tila. Vuoden 1776 Isojakokartalla (*Karttalehti A 32:3/1–33 Hellilä*) alue on asumatonta, samoin vuoden 1895 pitäjänkartalla (*Karttalehti 2112 06 Huittinen la**) sekä vuoden 1907 senaatin kartalla (*Karttalehti XVII-*

XVIII 18-19 Suodenniemi)), jossa näkyy Keikyän kirkolle laskevan ojan itäpäässä oleva Moisio-tila ja laskuojan veressä kulkenut tie.

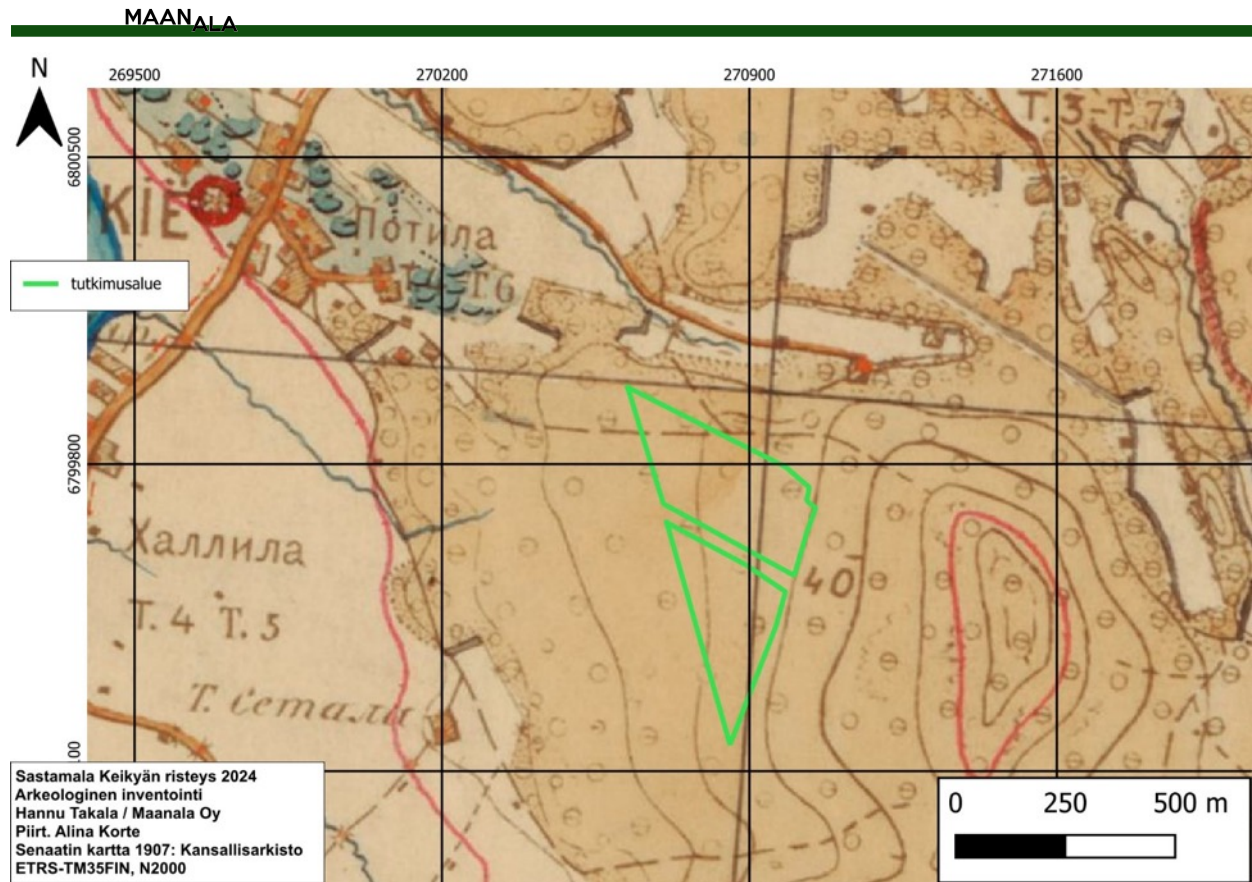
Vuoden 1927 pitäjänkartalla nykyisen Äetsän-tien paikalle on tehty tielinja ja selvitysalueen maastonmuodoista erottuu tien pohjoispuolen kalliit sekä tien molemmin puolin olevat laajat kosteikot (*Karttalehti IV 4-12 Keikyä-Kiikka-Huittinen*). Tampereen ja Huittisten välinen tie on valmistunut 1950–1960-lukujen taitteessa ja maankäytön muutos näkyy vuosien 1953 ja 1961 topografisilla kartoilla (*Karttalehti IV 4 Tyrvää & Karttalehti 2112 06 Huittinen*). Muutoin alue on säilynyt nykypäiviin saakka rakentamattomana.

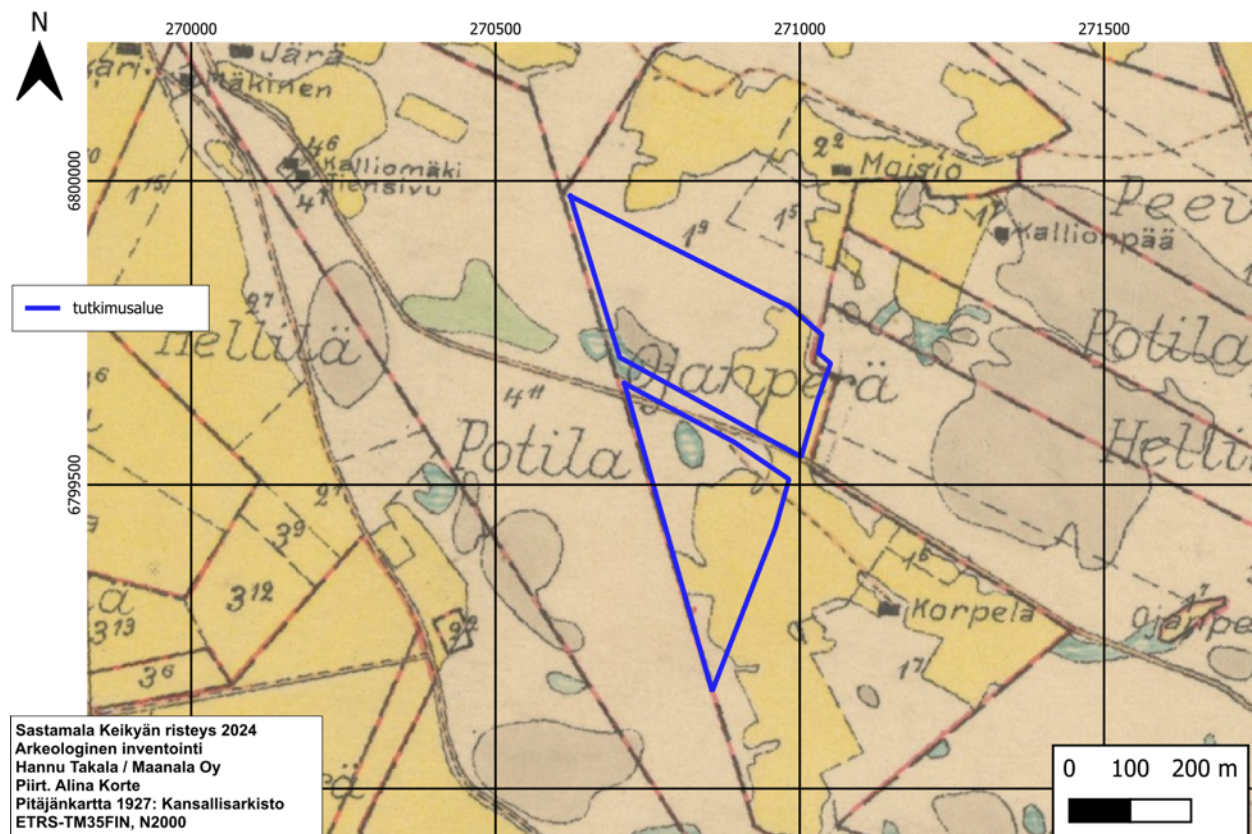
Kuva 4. Selvitysalue vuoden 1776 isojakokartalla. Asemointi Alina Korte, Maanala Oy.

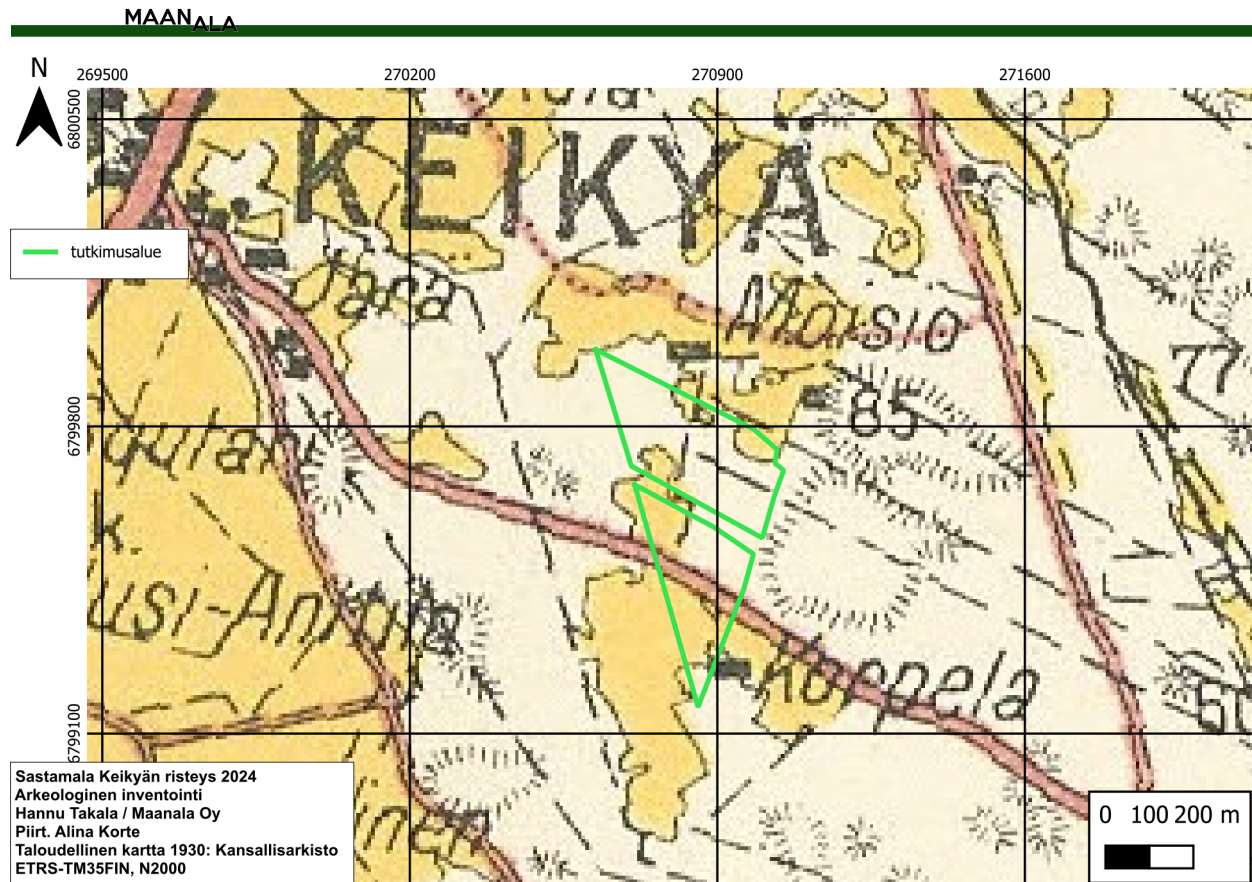
Kuva 5. Selvitysalue vuoden 1895 pitäjänkartalla. Asemointi Alina Korte, Maanala Oy.

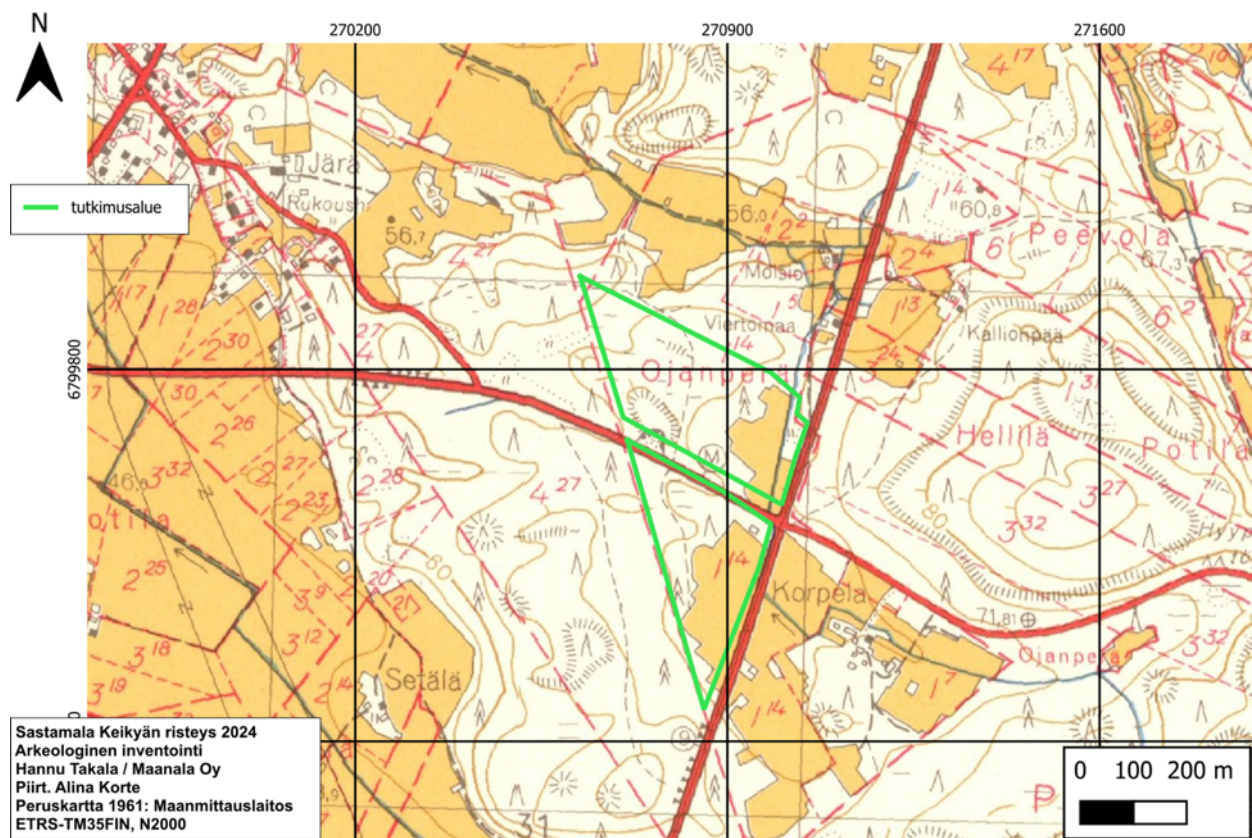
Kuva 6. Selvitysalue vuoden 1907 Senaatin kartalla. Asemointi Alina Korte, Maanala Oy.

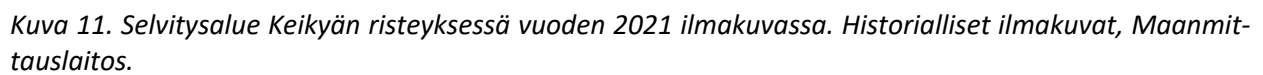
Kuva 7. Selvitysalue vuoden 1927 pitäjänkartalla. Asemointi Alina Korte, Maanala Oy.

Kuva 8. Selvitysalue vuoden 1953 taloudellisella kartalla. Asemointi Alina Korte, Maanala Oy.

Kuva 9. Selvitysalue vuoden 1961 peruskartalla. Asemointi Alina Korte, Maanala Oy.

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen inventoinnin menetelmiä. Työssä etsittiin eriaikaisia ja erityyppisiä arkeologisia kohteita. Maastoa tutkittiin silmävaraisen havainnoinnin ohella arkeologin T-piikkikairalla ja kaivamalla lapiolla pieniä koepistoja peitteisille alueille. Toukokuussa pellot olivat äestetyt, mutta eivät kynnetyt, ja elokuussa pellot kasvoivat viljaa. Pintapöimintää ei näin ollen päästy tekemään kuin suppeasti kohdista, joissa maata oli rikki.

Havainnot dokumentoitiin mittauksin, digitaalisin valokuvoin sekä sanallisesti. Mittauksiin käytettiin Garmin Montana 700 GPS-paikanninta.

3. Yleiset havainnot

Selvitysalueen eteläisempi osa oli Huittistien varressa noin 400 metriä pitkä ja Äetsäntien varressa noin 300 metrin pituinen. Puolet alueesta oli peltoa ja toinen puoli metsää, josta Äetsäntien varren osuus oli päätehakattu muutama vuosi sitten kasvaen inventointihetkellä tiheää, noin 2–3 metrin korkuista vesaikkoa. Hakattu alue oli erittäin kivikkoista ja savipohjaista maata. Alueen poikki meni itään viettävä oja, joka oli hyvin kapea, mutta vaikutti ainakin osittain koneella kaivetulta. Ojan reunoilla ja

ojan länsipäässä maasto oli hyvin kosteaa laajalti.

Selvitysalueen lounaisreuna oli täysikasvuista sekametsää, jossa maanpinta oli erittäin epätasaista kivikkoa. Koekuopitus ei onnistunut, mutta aluetta tutkittiin pienillä koepistoilla ja tutkimalla rikkoutuneita maastokohtia ja tuulenskaatojen juurakoita: maaperä oli kauttaaltaan tiivistä savea.

Metsäisen maaston eteläkärjessä kivikkoinen maaperä päättyi ja muuttui kosteaksi ja alavaksi. Metsään oli kaivettu pieniä oja ja pohjavesi oli näkyvissä muutamien isompien maakivien juuressa.

Pellon reunat tutkittiin rikkoutuneista maastokohdista ja ojien reunat käytiin läpi. Pellolla ja sen välittömässä läheisyydessä maata tutkittiin T-piikkikairalla: maa oli kauttaaltaan tiivistä savea eikä minkäänlaisia arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä havaintoja tehty tai rakenteita havaittu.

Selvitysalueen eteläisemmässä osassa metsämaasto oli kauttaaltaan maaperän ja maastonmuotojen osalta sopimatonta esihistorialliselle asutukselle eikä historiallisen ajan elinkeinoihin liittyviä rakenteita kyetty havaitsemaan. Pellot olivat myös maaperältään puhdasta savea ja maasto alavaa.

Kuva 12. Selvitysalueen eteläisemmän osan päätehakkuualueella kasvanutta vesaikkoo Äetsäntien eteläpuolella. Kuva idästä, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 13. Äetsäntien eteläpuolen peltoaueka elokuussa. Kuva etelään, Alina Korte, Maanala Oy.

Kuva 14. Selvitysalueen eteläisemmän osan eteläkärjen metsää, jossa metsänpohja oli hyvin kostea turpeiden peittämää savikkoa. Kuva pohjoisesta, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 15. Alina Korte kairaa maata eteläisemmän selvitysalueen eteläpäässä pellon ja metsän rajalla. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

Selvitysalueen pohjoisempi osa oli kooltaan noin 250 x 350 metriä. Alueen itäreunassa oli kapea peltolohko, joka oli kokonaan savi-maata. Peltorajautui lännessä syvään ojaan. Längisempi osa alueesta oli etupäässä koivua ja kuusta kasvanutta sekametsää. Paikalla oli tehty pääte- ja harvennushakkuuta, mutta paikoin metsä oli koskematonta.

Maaperä oli savea tai hyvin tiivistä hiesua. Metsänpohja oli pohjoisessa ja idässä erikoisten siirtolohkareiden täyttämää ja muutenkin poikkeuksellisen kivikkoista tasamaata. Alueen länsipäässä maaperä oli hyvin kosteaa, ja paikalle oli aikanaan kaivettu kuivatusojia. Ojien reunat kasvoivat tiheää kitukasvuista kuusikkoa.

Alueen eteläreunassa, noin 40 m Äetsäntiestä sijaitsi pieni kalliolouhos, jonka ympäristössä oli runsaasti erikokoisia kivenlohkareita (ks. luku 4.1). Louhoksen päällä sijainneet kalliopaljastumat olivat lähes kokonaan paksun jäkälä- ja sammalkerrosten peittämät. Louhoksesta länteen jatkuva metsä oli kallioista sekametsää, kunnes lähempänä selvitysalueen länsirajaa muuttui hyvin tiheäksi ja lähes läpipääsemättömäksi kuusikoksi.

Selvitysalue kierrettiin kattavasti, sopiviin kohtiin tehtiin pieniä lapionpistoja, mutta suurempia koekuoppia ei onnistuttu maaperän kivikoi-suuden ja toisaalta kosteuden vuoksi kaivamaan. Pohjavesi oli hyvin lähellä maanpintaa. Kairauksen perusteella metsämaan pohja oli suureksi osaksi savikkoa. Kaikki rikkoutuneet maastonkohdat tarkistettiin kuten tuulenkaatojen juurakotkin.

Pohjoisemman selvitysalueen maaperä ja maastonmuodot ovat sopimattomia esihistoriallisen asutuksen kannalta. Historiallisen ajan asutukseen ja elinkeinoiniin liittyviä rakenteita paikalta etsittiin intensiivisesti, ja paikalta todettiin yksi kivilouhos lounaiskulman kalliopaljastumasta (ks. luku 4.1.).

Kuva 16. Äetsäntien pohjoisosan koivikkoo. Puusto oli paikoin päätehakattu. Kuva länteen, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 17. Äetsäntien pohjoispuolen peitteisellä alueella oli muutamia matalia kalliopaljastumia. Kuva etelään, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 18. Äetsäntien pohjoispuolen pelto oli elokuussa viljelyksellä. Kuva koilliseen, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 19. Äetsäntien pohjoispuolen metsänpohja oli erittäin kivikkoista. Kuva lounaaseen, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 20. Metsää pohjoisemman selvitysalueen länsireunalla. Kuva pohjoiseen, Alina Korte, Maanala Oy.

4. Inventointikohteet

4.1. Sastamala, Viertomaa

Tyyppi: Kivilouhos

Ajoitus: Moderni, 1950–1960-luvut

Muu kohde

Keskikoordinaatit:

P: 6799707

I: 270766

Z: 75 m mpy

Äetsäntien varressa sijainneen laajan kalliopaljastuman eteläosa osoittautui osittain keinotekoisesti muokatuksi jyrkänteeksi, kiiviaineksen ottopaikaksi eli graniittilouhokseksi. Paikalla on pystysuora, noin 15–

20 metrin korkuinen suorakulmainen seinämä, jonka etuosassa on soistunut vesialue. Pohjois-etelä-suuntainen seinämä on noin 20 metrin mittainen ja itä-länsi-suuntainen seinämä noin 30 metrin pituinen. Louhoksen jyrkkien seinämien ulkopuolella ja edustalla on suuri määrä irtolohkareita.

Kallion louhinta on sammaleen paksuuden ja louhintapintojen päällä sekä louhoksen edustalla kasvavan puuston perusteella tapahtunut melko myöhään. Pohjavesi on noussut kallion edustalle ja alkanut soistua.

Louhos erottuu vuoden 1961 peruskartalla sekä vuoden 1963 ilmakuvassa, mutta ei vielä vuoden 1953 peruskartalla. Louhoksesta ei löydetty kirjallisia tietoja paikallishistoriateokista.

Historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten oppaan mukaan vanhat ja tärkeään rakennuskohteeseen, kuten kirkkoon tai muihin merkittäviin kohteisiin käytetyt louhokset ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Sen sijaan pienempiä ja kotitarpeisiin käytettyjä kivilouhoksia sijaitsee kaikkialla eikä niitä määritellä pääsääntöisesti kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Oppaan mukaan ne tulee dokumentoida valokuvin ja sijaintitiedoin inventointien yhteydessä.

Selvitysalueella sijaitseva kivilouhos on kooltaan pieni ja kyseessä on mahdollisesti kotitarvekäyttöön, kuten peltoteiden pengerrykseen ja pohjustamiseen käytetty kiviaineksen ottopaikka. Mitä todennäköisimmin louhosta

on kuitenkin käytetty 1950–1960-lukujen taitteessa rakennetun kantatien numero 12 (entinen tie nro 9) sekä louhoksen edessä kulkevan Äetsäntien pengertämisessä ja pohjustamisessa. Tie 12 oli suunniteltu vuoden 1949 seutukaavassa välille Kokemäki-Huittinen-Keikyä-Kiikka-Tampere tie (Viikki 2001:197). Vuonna 1978 saatiin valmiiksi myös Kiikan ja Keikyän välillä kulkevan tien kunnostus (Viikki 2001:198). Tien kunnostuksen yhteydessä rakennettiin kolme uutta siltaa.

Näin ollen kohteella ei ole suojeluarvoa arkeologisen kulttuuriperinnön osana, vaan kyseessä on niin sanottu muu kohde.

Kuva 21. Äetsäntien pohjoispuolella peruskalliossa oleva louhos. Kuva pohjoiseen, Alina Korte, Maanala Oy.

Kuva 22. Äetsäntien pohjoispuolella peruskalliossa oleva louhos kuvattuna laelta etelään. Kuva Alina Korte, Maanala Oy.

Kuva 23. Louhoksen edustalla olevia lohkareita. Kuva etelään, Alina Korte, Maanala Oy.

Kuva 24. Louhoksen reunalla olevia irtokiviä. Kuva itään, Alina Korte, Maanala Oy.

5. Yhteenveto

Selvitysalueelta ei tunnettu ennestään arkeologisia kohteita. Touko- ja elokuussa 2024 tehdyssä arkeologisessa tarkkuusinventoinnissa koko selvitysalue tutkittiin kahden hengen voimin intensiivisesti käymällä se tiiviisti läpi ja tutkimalla sitä kairaamalla sekä kaivamalla pieniä lapionpistoja ja tutkimalla rikkoutuneet maastokohdat sekä peltojen reunat pintapöimintämenetelmällä. Arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä havaintoja ei tehty.

Pohjoisemmalla selvitysalueella paikannettiin ja dokumentoitiin moderni kiviaineksen otto- paikka, louhos. Se voidaan paikalla tehtyjen tienrakennustöiden perusteella ajoittaa 1950–1960-lukujen taitteeseen. Kohteella ei ole suojeluarvoa, vaan kyseessä on muu kohde.

Lahdessa 29.8.2024

Hannu Takala

arkeologi, FT

Maanala Oy

Johanna Rahtola

arkeologi, FM

Maanala Oy

Alina Korte

arkeologi, FM

Maanala Oy

6. Lähteet

Jussila, Timo 2004. *Äetsän kunnan kaava-alueiden (Kokemäenjoen laakso, pohjoisen pienjärvet) muinaisjäännösinventointi 2004*. Mikroliitti Oy.

Niukkanen, Marianne 2009. *Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojelu. Museovirasto, Rakennushistorian osasto*.

Poutiainen, Hannu & Rostedt, Tapani & Jussila, Timo 2011. *Sastamala–Huittinen vesihuoltolinjan muinaisjäännösinventointi*. Mikroliitti Oy.

Viikki, Raimo 2001. *Suur-Huittisten historia V. Vanha hallintopitäjä hajooa (1939-noin 1995)*. Kirjapaino Raamattutalo Oy, Pieksämäki.

Karttalähteet:

Peruskartta 1961 & 1986. *Karttalehti 2112 06 Huittinen*. Mittakaava 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Isojaon kartta ja jakokirja 1776. *Karttalehti A 32:3/1–33 Hellilä*. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto.

Senaatin kartta 1907. *Karttalehti XVII-XVIII 18-19 (Suodenniemi)*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänpitäjä 1895. *Karttalehti 2112 06 Huittinen la**. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänpitäjä 1927. *Karttalehti IV 4-12 Keikyä-Kiikka-Huittinen*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Taloudellinen kartta 1953. *Karttalehti IV 4 Tyrvää*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Liite. Maastossa kuljetut reitit

